

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PUCCINJEVA ULICA 5 — TELEFON: 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26 — Izhaja vsak dan opoldne — Mesečni a naročnina 6.— Kr. za inozemstvo 15.20 Lir
IZKljučNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kraljevine Italije in inozemstva ima
UNIONE PUBBLICITA ITALIANA S. A., MILANO
Računi pri pošto čekovnem zavodu: Ljubljana šte. 10-351
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: UNIONE PUBBLICITA ITALIANA S. A., MILANO.

Britanski rušilec potopljen

11 sovražnih letal sestreljenih ali uničenih — Ponovno hudo bombardiranje Malte

Glavni stan Italijanski Oboroženih sil je objavil 7. aprila naslednje 675. vojno poročilo:

V Cirenajki živahno delovanje izvidniških oddelkov na obeh straneh.

Naša letala so obstreljevala sovražne sile, zbrane južnovzhodno od Mekilija. Nemški tovariši so uničili letalo tipa Curtiss.

Med letalskim napadom na Bengazi, ki je povzročil le neznatno škodo, je proti letalsko topništvo strelilo dva bombnika, ki sta se vnela v zraku.

Pri sovražnem poskusu letalskega napada na letališče v Darni je bilo 7 sovražnih letal sestreljenih brez naših izgub.

Na letališču, pomorska oporišča in protiletalske postojanke na Malti so bile izvršene številni napadi z bombami, ki so dosegli obsežne uničevalne učinke. V letalskih borbah so angleški lovci izgubili letalo tipa Spitfire, medtem ko je eno naše torpedno letalo prisiljeno pristati v srednjem Sredozemlju. Posadka, ki je ostala neranjena, je bila zajeta.

Sovražna podmornica je v bližini grške obale pred nekaj dnevi torpedirala eno izmed šest prevoznih ladij v konvoju. Resne valne operacije so se vršile z največjo grozovitostjo, toda zaradi razburkanega morja

je bilo mogoče rešiti samo del vojaškega osebja, ki je bilo na krovu. Naše pomorske oddelke so zažale in potopile britanski rušilec »Havock«.

Potopljen angleški rušilec

Rim, 8. aprila. s. V večeršnjem vojnem poročilu je bilo objavljeno, da so italijanske pomorske sile potopile angleški rušilec »Havock«. Rušilec je izpodrival nad 1.300 ton vode. Oborožen je bil s 4 topovi po 120 in 8 po 40 mm, ter z 8 cevmi za torpede. Razvijal je lahko brzino po 35.5 vozla na uro. Njegova posadka je štela približno 150 moč.

Korektnost italijanskih pomorščakov

Buenos Aires, 8. marca. s. V neko severnoameriško luko ob Atlantskem oceanu so se pripeljali brodomolci z angleške tovarne ladje, ki je bila te dni potopljena, a njeno ime doslej ni bilo objavljeno. Morarji so izjavili, da je italijanska podmornica torpedirala njihovo ladjo. Preden so se lahko oddaljili od ladje, se je po veljnik italijanske podmornice sam preprčal, ali so se vsi z ladje vkrcali v reševalne čolne in ali imajo na razpolago dovolj živil in drugih sredstev, da bi se lahko pripeljali do najbližje luke.

Princ Piemontski pri Duceju

Rim, 8. aprila. s. Duce je sprejel Nj. Vis. princa Piemontskega, ki bo s 15. t. m. prevzel poveljstvo skupine armij v srednji in južni Italiji ter na italijanskih otokih.

Admiral Jacchino

povišan v armadnega admirala

Rim, 8. aprila. s. Admiral eskadre Angel Jacchino je bil imenovan za admirala armije.

Rodil se je v San Remu leta 1889. Pomorsko akademijo je dovršil leta 1907. Po zadnji svetovni vojni je bil poveljnik skupine torpedov in se je posebno odlikoval kot poveljnik torpedovke 66. P.N., tako da je bil tedaj odlikovan s srebrno svetinjo. V času miru je v svoji mornariški karieri naglo napredoval. Sodeloval je pri studijih taktičnih vaj. Za svoje zasluge na področju mornariških ved si je pridobil še posebno odlikovanje. Leta 1935. je postal kontraadmiral in je kot poveljnik dveh skupin lažjih vojnih ladij dovršil važne naloge v okviru vojaških operacij v Španiji. Leta 1938. je bil imenovan za divizijskega admirala. Sodeloval je pri sijajnih operacijah italijanske mornarice na področju med Italijo in Albanijo. Leta 1939 je postal admiral eskadre, nekaj mesecev pozneje je prevzel poveljstvo druge pomorske eskadre in se je udeležil zmagovalne bitke pri rtu Teuladi. V decembru leta 1940 je prevzel poveljstvo pomorskih sil. To funkcijo je opravljal vseh posled-

njih 16 mesecev. Povedel je italijanske vojne sile v bitke dne 28. marca 1941 na vzhodnem Sredozemskem morju, 17. decembra 1941 in 22. marca 1942 v Sirti. V zadnjem času je italijanska vojna mornarica odločno vplivala na varnost italijanskih pomorskih zvez s Severno Afriko ter preprečila sovražno oskrbo na tem področju.

Priznanje Duceja

Rim, 8. aprila. s. Duce je sprejel admiral eskadre Angela Jacchina, glavnega poveljnika pomorskih sil, ki mu je poročal o bitki 22. marca. Sprito pravčasno intervencije italijanskih pomorskih oboroženih sil je bil angleški konvoj razpršen, dve sovražni križarki in 3 rušilci pa so bili hudo poškodovani. Duce je naročil admiralu, naj izrazi njegovo pohvalo štabom in posadkam posameznih italijanskih vojnih ladij sprito njihovega zadržanja in visokega borbenega duha, ki so jih opazili v okviru teh akcij, ki so bile še posebno težavne sprito izredno neugodnih vremenskih prilik.

Filmski zavod „Luce“ v službi domovine

Rim, 8. aprila. s. Duce je sprejel v prisotnosti ministra za ljudsko kulturo nacionalnega svetnika Avgusta Fantechija, ki mu je poročal o delovanju filmskega zavoda »Luce« v letu 1941. Posebni vojni oddelki zavoda se neprestano udeležujejo vojnih operacij vojske, mornarice in letalstva. V borbah sta padla dva njihova člana. Enega pogrešajo, eden je bil ranjen, 2 sta bila ujeta, eden je bil odlikovan z zlato svetinjo za vojaške zasluge, 2 z bronastima svetinjama, 8 pa z bronastimi križci. Vojni kinematografski operaterji so pripravili filmske negativne v dolžini 160.000 m. Fotografski operaterji so ponesli 25.800 slik. To gradivo je služilo za vse vojne filmske žurnale, ki jih je zavod predaval v posameznih kinematografih v preteklem letu. Italijanski in tuji tisk je dnevno prejemal slike in matrice, zbrane iz istega gradiva. Število razpoložljivih slik, kakor tudi njihova kvaliteta sta od dne do dne naraščali. Predsednik zavoda Fantechi je opozoril na ukrepe, ki jih je izdalo ministrstvo za ljudsko kulturo in po katerih je

zavod dolžan pripraviti letno najmanj po 100 dokumentarnih filmov vzglednega in umetniškega značaja. Poleg tega pa je zavod sklenil z ustanovo »Cineteca« posebno konvencijo, po kateri bo preko nje stavil italijanskim šolam na razpolago vsako leto določeno število filmov in plošč za šolsko kinematografijo. Na ta način je zavodu zagotovljen stalen dohodek. Poleg tega je poročal o zavodovi pobudi za italijanske filmske zavode v tujini. Tako so bile lani ustanovljene družbe Esperia-film v Budimpešti, Zagrebu, Atenah in Sofiji. Zgrajeno je bilo tudi novo poslopje, v katerem je sedaj sedež zavoda in dograjeni so bili vsi tehnični oddelki, v katerih bo dosežen nadaljnji razvoj kinematografske in fotografske industrije. V kratkem bodo nova poslopja posvečena. Nazadnje je izjavil, da stavi zavod Duceja na razpolago 100.000 lir za družine padlih pripadnikov zavoda. Duce je izrazil svojo pohvalo nacionalnemu svetniku Fantechiu in njegovim sodelavnikom.

neških novinarjev. Otvoritvene izjave bodo ob tej priliki podali predsednik zveze Wilhelm Weiss, podpredsednik Umberto Guglielmotti in podtajnik Stranke Carlo Ravasio, ki bo imel daljši govor. Popoldne se bodo pričela redna dela zborovanja, ki jim bo posvečena tudi slika. Na posameznih sejah bodo govorili načelnik štaba vodje nemškega tiska Sundermann, nacionalni svetnik Ezio Maria Gray in druge osebnosti. V soboto zvečer se bodo predvajali vojni dokumentarni filmi. V nedeljo dopoldne se bo zborovanje zaključilo. Ob tej priliki bo imel poseben govor minister za ljudsko kulturo Ekse. Pavolini. V nedeljo zvečer pa bodo predvajali v gledališču Fenice Strassova »Glomac in Respihijeva »Makreloj«.

Prvo zborovanje zveze novinarskih društev držav trojnega pakta

Benetke, 8. aprila. s. Od 10. do 12. t. m. bo v Benetkah prvo zborovanje zveze novinarskih društev in sindikatov. Udeležilo se ga bo okrog 300 novinarjev in politikov iz držav trojnega pakta. Zborovanje, ki bo imelo zelo velik pomen, se bo otvorilo v petek ob 11. dopoldne v senatski dvorani doževe palače. Otvoritve se bodo udeležili državni podtajnik pri ministrstvu za ljudsko kulturo Polverelli, načelnik nemškega tiska Dr. Dietrich, norveški minister za ljudsko kulturo Lunde, državni podtajnik rumunskega propagandnega ministrstva prof. Marcu in druge ugledne osebnosti iz držav trojnega pakta in nove Evrope. Goste obča pozdravila benedičji župan in novinar Cantalamessa, član upravnega sveta zveze kot zastopnik be-

Priprave za nemško ofenzivo na vzhodu

Po prehodnem razdobju, ki ga obeležujejo vremenske prilike, se bo znova pričela nemška ofenziva na vsej črti

Berlin, 8. aprila. s. »Börsen Zeitung« razpravlja o razvoju vojne na vzhodni fronti, kjer je nastopila vmesna faza, po kateri se bo znova pričela nemška ofenziva.

List beleži na osnovi podatkov iz nemškega glavnega stana, da so nemške čete tudi v zadnjih dneh odbile vrsto sovražnih napadov na severnem odseku bojišča. Južnovzhodno od Ilmenskega jezera so znatne sovjetske sile po skrbni topniški pripravi napadle postojanke tamkajšnje nemške pešadijske divizije. Napadi pa so bili zaman in so se izjalovili ob zapornem ognju obrambe, ki je prizadejala sovražniku izredno krvave izgube. Sovjeti so s pomočjo tankov napadli tudi sosednje postojanke. V prvem trenutku jim je uspelo prodreti med te postojanke, toda Nemci so kmalu prešli v protinapad in so nasprotnika po hudih bojih na nož pregnali. 8 težkih sovjetskih tankov je bilo uničenih, več nadaljnjih pa poškodovanih.

Severnovzhodno od Ilmenskega jezera je nemško topništvo, ki je bilo še pravčasno obveščeno od izvidniških letal, da se

Sovjeti pripravljajo na napad z intenzivnim ognjem, razpršilo zbirajoče se sovražne sile. Čete zaščitnih oddelkov so napadle sovjetske postojanke in zavzele nekaj terena.

Na srednjem odseku vzhodnega bojišča je uspelo več operacij izvidniških oddelkov. Pri tem je bilo 9 sovražnih topov zaplenjenih.

Skupine nemških bojnih in strmoiglavskih letal so v ponedeljek bombardirale sovražne oklepne kolone na področju okrog Ilmenskega jezera. Nadalje so bombardirale in s strojnimi obsestreljevalci razpršile druge sovjetske kolone na področju. Mnogo tankov in motornih vozil je obležalo na terenu. Več sovjetskih oddelkov je bilo prisiljeno k naglemu umiku. Nemška letala pa so napadla tudi poljske utrdbe in topniške postojanke ter dosegle pri tem izborne rezultate. Nemška lovka letala so uspešno posegala v borbo ter v nizkih poletih tudi napadala sovražne oddelke, ki so jim prizadejala ogromne izgube.

kov, ki so se vsi po vrsti neugodno zaključili za sovražnika. Na Aunuskem bojišču so Sovjeti izvedli dva večja napada, a so bili odbiti in razpršeni. Finsko topništvo je bilo intenzivno na delu na vseh odsekih bojišča in je razdejal vrsto sovražnih napadalnih gnezd ter zaklonišč. Obstreljevalo pa je tudi taborišča čet v vaseh v neposrednem zaledju fronte in oviralo gradnjo obrambnih naprav.

Finske letalske sile so dosegle nov velik uspeh nad Rukajervjem. Skupina 8 finskih lovcev se je tam spopadla s sovjetsko formacijo, v kateri je bilo 7 bombnikov in 12 lovcev tipa Hurricane. Sovražna formacija je nameravala napasti neko finsko letališče. En sovražni bombnik in 11 lovcev je bilo sestreljenih. Poleg tega je finsko protiletalsko topništvo strelilo še en bombnik in dva lovca, neko nadaljnje letalo tipa Hurricane pa je bilo prisiljeno pristati na finsko črto. Tri sovjetska letala so bila poškodovana in so se le težavo umaknila iz borbe. Na finski strani ni bilo izgubljen nobeno letalo.

369 sovražnih letal uničenih v enem tednu

Berlin, 8. aprila. s. Nemška polslužbena agencija je objavila vest iz vojaškega vira, da je bilo v zadnjem tednu, v času od 29. marca do 4. aprila, uničeno 301 sovjetsko vojni letalo. V istem času je bilo uničenih tudi 68 angleških letal.

Razdejana

angleška radijska postaja

Berlin, 8. aprila. s. Iz vojaškega vira se je izvedelo, da so nemška letala bojna letala večerj in strmoiglavskih poletih napadla radioborzovalno postajo ob južni obali Anglije. Postaja je bila poškodovana. Letala so jo obstreljevala tudi s strojnimi. Postajno poslopje se je vnelo.

Letalski napad na nemška mesta

Berlin, 8. aprila. s. Nemška polslužbena agencija poroča, da so v noči na torek skupine britanskih bombnikov napadle nekaj nemških mest in poškodovale z bombami poslopja v stanovanjskih okrajih. Med civilnim prebivalstvom je bilo nekaj mrtvih in ranjenih. Po dosejanih zbranih podatkih je bilo sestreljeno eno sovražno letalo.

Sposobnost japonskega vrhovnega poveljništva

Daljnovidnost in strateška preudarnost sta največ pripomogli k doseženim uspehom

Tokio, 8. aprila. s. Vojaški odposlanci Italije, Nemčije in Rumunije v Tokiu so zadnje dni prepotovali področja na južnopoljskem Pacifiku, kjer so se razvijale v zadnjih mesecih najhujše borbe. Izrazili so se z velikim priznanjem o sijajni vojaški strategiji japonskega vrhovnega poveljništva, ki ji je pripisali glavni delež pri uspehih, doseženih na Malajskem polotoku in v Nizozemski Indiji.

Nemški vojaški ataše je naglasil, da so za japonsko strategijo bistvenega značaja nenadni napadi, ki so jih Japonci znali izvesti s sijajno taktiko. Izredno visoka moralna japonskih čet je napravila nanj nadvse ugoden vtis. Prepričal se je, kako so znali Japonci v najkrajšem času premagati tudi najtežje ovire. V nasprotju s sovražnikom Japonci vedo zakaj se bore. Pri svojih pohodih so Japonci v džungli in s svojimi nenadnimi izkrancji na obalah za hrbtom sovražnika dosegli uspehe, kakršnih ni beležiti v vsej svetovni zgodovini.

Italijanski vojaški ataše je posebej opozoril na značaj defenzivnih operacij na Malajskem polotoku. Sovražnik se je čutil varnega za svojimi obrambnimi napravami in je menil, da bo lahko vsaj tri mesece vzdržal japonski pritisk. Angleži so morali biti hudo presenečeni, ko so Japonci udarili nanje preko in mimo njihovih obrambnih naprav. Japonci so se izkazali posebno v tem, da znajo presenetiti sovražnika, vendar pa napad na Singapur ni pomenil takega presenečenja, marveč do kraja organizirano akcijo, sprito katere se Angleži ne morejo niti izgovarjati, da so bili presenečeni.

Opozoril je, kako so Angleži storili vse, da bi Singapura z morske strani ne bilo mogoče doseči, a pri tem niso poskrbeli, da bi bil prav tako nezavzet tudi s kopnega.

Italijanski in nemški vojni ataše sta nadalje opozorila na sijajno tehniko japonskih letalskih akcij in ugotovila, da imajo Japonci na razpolago sijajna sredstva v ljudeh in vojnih potrebščinah. Posebno sta se pohvalno izrazila o japonskih padalcih, ki so se nadvse izkazali pri zavzetju nizozemskega letališča blizu Palembanga.

Izjava

načelnika glavnega stana

Tokio, 8. aprila. s. Načelnik glavnega stana japonske vojske general Sugijama se je iz Sanghaja pripeljal v Fukuokas. Dva tedna je bil na inspekcijskem potovanju na Kitajskem in na drugem cemu-

lju, ki so ga zasedle japonske čete. Sestal se je z japonskimi poveljniki v posameznih deželah in tudi s tajskim ministrskim predsednikom. General Sugijama je izjavil, da sta bila red in mir naaglo vzpostavljena v vseh zasedenih deželah. Naravno bogastvo teh dežel se je že pričelo eksploatirati. Opozoril je na pogum, s katerim so se borile japonske čete v teh deželah. Dejal je, da so oficirji in vojniki opravili v polni meri svojo dolžnost, ker se zavedajo velike misije, ki je poverjena Japonski v Vzhodni Aziji.

Vsa Sumatra

pod japonsko kontrolo

Tokio, 8. aprila. s. Japonski glavni sten je objavil, da so na Sumatri kapitulirali poslednji ostanki sovražnih sil. Sedaj je vse področje otoka Sumatre pod japonsko kontrolo. Pri zadnjih operacijah je bilo ujetih 3100 ljudi, med njimi 900 Angležev in 1000 Nizozemcev.

Poslanica admirala Riecardia

Tokio, 8. aprila. s. Državni podtajnik italijanskega mornariškega ministrstva admiral Riecardi je postal družinam 9 japonskih oficirjev in mornarjev, ki so žrtvovali svoje življenje ob priliki napada na ameriško oporišče v Pearl Harboru ob pričetku intervencije Japonske v vojni, poslanico, v kateri jim izraža svoje tople simpatije in hkratu svoje sožalje. Namestnik italijanskega mornariškega atašea je bil snoči v »Zunjin Kalkan« in je izročil japonskim admiralom Riecardijevo poslanico. Poslanica pravi med drugim: Družine italijanskih mornarjev, ki so padli pri zmagovitih napadih na Sudo, Gibraltar, Malto in Aleksandrijo se pridružujejo družinam japonskih tovarišev, ki so žrtvovali svoje življenje z enako vero in enakim uspehom pri junaških napadih na glavno sovražno oporišče na Pacifiku.

Braziljska si je prisvojila italijanski kabel

Lizbona, 8. aprila. Izvedelo se je, da je braziljska policija zasedla sedeža družbe »Italcable« na otoku Fernando de Noronha ter v Rio de Janeiru. Zasedane pa so bile tudi še vse njene poizkušnice v Braziliji. Braziljska vlada namerava zalogo potrebnih italijanskih družbe porabiti za novo braziljsko podmorsko bazojavno zvezo.

Pred volitvami na Japonskem

Tokio, 8. aprila. s. Ministrski svet je imel večerj sejo, na kateri je notranji minister poročal o bližnjih splošnih parlamentarnih volitvah, ki so napovedane za 30. april. Kandidatov je skupno 695. Od teh jih je 280 predlagal svet za politične reforme, ki mu je vlada poverila tudi nalogo da določi kandidate, ki bi bili najbolj vredni člani parlamenta. Približno polovica novih kandidatov se doslej pasivno še ni udeležila parlamentarnih volitev, 248 pa jih je bilo že v parlamentu.

Pomanjkanje sladkorja v Ameriki

Lizbona, 8. aprila. s. V Washingtonu je bilo službeno objavljeno, da bo potrošnja sladkorja v Zedinjenih državah racionalna. Ta ukrep je bilo treba izdati ne le zaradi tega, ker so Zedinjene države ob glavni dotok sladkorja iz Vzhodne Azije, marveč tudi zaradi pomanjkanja ladij za prevažanje sladkorja z bližnje Kube.

Potopljene braziljske ladje

Buenos Aires, 8. aprila. s. V Rio de Janeiru je bilo objavljeno, da smatrajo pristojne oblasti Braziljsko 3357 tonsko tovorno ladjo »Cabedello« za izgubljeno. Parnik je 14. marca zapustil neko luko ob severnoameriški obali. Dosej so bile potopljene tudi že 4 druge braziljske tovarne, ki so bile v službi Anglije in Zedinjenih držav.

Obvezna prijava premoženja tujcev na Kubi

Lizbona, 8. marca. s. Iz Havane poročajo, da je bil tam izdan predsedniški dekret, ki določa, da morajo vsi tujci, ki miso prijatelji zaveznikov, prijavit kubanskim oblastem vse svoje premoženje, v nasprotnem primeru bo njihovo premoženje zaplenjeno.

Japonski poslanik v Budimpešti

Budimpešta, 8. aprila. s. Japonski poslanik v Berlinu general Ošima je pravkar na potovanju po južnovzhodni Evropi. Nekaj dni se je mudil v Budimpešti. Snoti je odpotoval v Bukarešto. Na postaji so ga pozdravili japonski poslanik v Budimpešti in zastopniki madžarske vlade.

Švedska za očuvanje svoje nevtralnosti

Stockholm, 8. aprila. s. Predsednika ministrskega sveta je imel govor, v katerem je znova izrazil voljo švedske, da ohrani svojo nevtralnost. Opozoril je na potrebo stroge avtoritativne tiska glede zunanje politike, da se ne bi motili prijateljski odnosi med švedsko in drugimi državami.

Krompir bomo začeli saditi

Zanimali vas bodo nekateri zgodovinski in drugi podatki o tej tako pomembni rastlini

Ljubljana, 7. aprila

Ce bi šlo za plebiscit, katera izmed kulturnih rastlin je najpomembnejša v Evropi, bi bil najbrž izvoljen krompir. Ko govorimo o vsakdanjem kruhu, to ime bolj zasluži krompir kakor žito. Ljudje težje pogrešajo krompir kakor kruh. Naš način življenja bi se zelo spremenil, če bi ne imeli več krompirja. Lahko rečemo, da tudi krompir piše človeško zgodovino. To se je izkazalo v preteklosti in morda bomo kdaj bodoči zgodovinarji pripisovali poseben pomen krompirju v dandanašnjih časih. Obljudenost Evrope in morda tudi drugih celin bi bila dandanes drugačna, če bi človeštvo ne poznalo krompirja. Tudi industrijski razvoj bi bil najbrž drugačen kakor dandanes, če bi industrija ne predelovala krompirja. Dandanes bi se nihče ne vedel odgovoriti na vprašanje, katera kulturna rastlina bi naj nadomestila krompir, če bi ga uničila kakšna bolezen ali če bi se povsem izrodil. Na to, da bi se morali odpovedati krompirja dandanes ne upamo niti pomisliti. Nadomestilo bi morda našli, a enako vrednega najbrž ne — ne po hranilni vrednosti, okusnosti, rodovitnosti in sploh po vsem značaju krompirja, živeča, ki ga lahko hranimo čez zimo, uživamo vse leto, sorazmerno lahko pridelujemo skoraj v vseh zemljah in podnebjih.

Izvirno ime patata

Slovenci ne uporabljamo slovenskega imena za to rastlino. Znano je, da je beseda »krompir« nastala iz nemškega imena »krompir« »Grundbirne«. Francozi imenujejo krompir zemeljsko jabolko. Italijani pa ga imenujejo kakor se je imenoval v svoji domovini: patata. Domačin na visoki planoti And v Južni Ameriki ga imenujejo tudi papas. Lepo slovensko ime je podzemeljica. Naši predniki in tudi klasični pisatelji so pisali o korunu. Toda zdaj se je ime krompir že tako vkoreninilo, da se ne zavedamo tujega izvora besede. Najbrž je krompir prispel v slovenske kraje iz nemških, zato je tudi razumljivo, če se je v splošnem udomastilo nemško ime.

Šele 400 let ga poznamo

Krompir poznamo v Evropi šele okrog 400 let. Toda dobro se je razširil šele v zadnjih stoletjih. Točni zgodovinski datum niso ugotovljeni. Znano je le, da so krompir prinesli v Evropo v XV. stoletju španjski menihi, in sicer okrog leta 1550. Domovina krompirja je na dolgi verigi Kordiljer, kjer baje raste še vedno divji krompir. Pridelovali so ga v Čileju že zdavnaj preden je bil znan v Evropi. V začetku je veljal krompir v Evropi za botanično posebno in ne nikakor za kulturno, kmetijsko rastlino. Najprej so ga poznali v Španiji in Italiji. V Nemčiji so ga poznali pod vladjo Karla V. Na Irskem so ga dobili po zaslugi Hawkinsa okrog l. 1585. Irsko imenujemo zaradi tega, ker je zgodovina Ircev tesno povezana z zgodovino krompirja. Ko je namreč pozneje krompir na Irskem začela uničevati rastlinska bolezen (Phytophthora infestans), je postal obstoj velikega dela prebivalstva ogrožen; ljudem je grozila lakota in začeli so se izseljevati v množicah v Ameriko. Menda to velja do neke mere tudi za nekatere druge dežele, kjer ni bil krompir še dobro razširjen, odnosno kjer ga še niso znali pridelovati dovolj uspešno, se je kmalu začela kazati neugodna posledica preobliženosti. V Italiji so priporočili pridelovanje krompirja že leta 1623. Vendar se je krompir začel uveljavljati v Evropi kot kmetijska rastlina šele v 18. stoletju. Človeštvo so morale prvi tepsti lakote, da so ljudje umirali od gladi v množicah, preden so bili premagani predsedki proti krompirju in druge težave pridelovanja, prevažanja itd. Še dandanes, ko se lahko poslužujemo mnogo boljših prometnih sredstev in ko sodobna trgovina lahko prevzame najtežje naloge razpečavanja blaga, ni mogoče tako hitro uvesti nove kulturne rastline. Računati je namreč treba s pridelovalcem, ki je kmet. Kmetje so pa po naravi konservativni ter nezaupljivi. Kmet tudi sam na sebi ne more uvažati novih rastlin — zgolj na priporočanje, saj je težava z nabavo semena. Razen tega je kmet tudi noče delati tveganjih polkovov in se šele učiti, kako je treba negovati doletje nepoznano rastlino. Ko tožimo nad »arokopitnostjo kmeta, moramo tudi upoštevati, da kmet nima nikdar preveč zemlje; to se pravi vsak kosček zemlje je že dojen za neki namen. Kaj naj torej opusti, če naj začne pridelovati neki novi pridelek? Z uvajanjem novosti je težava tudi zaradi tega, ker nova kulturna rastlina pod novimi podnebnimi pogoji v začetku

ne more dati mnogo pridelka. V začetku so zelo slabi uspehi, kar budi med pridelovalci še tem večje nezaupanje.

»Krompir« je bil »strupen«

Zato se dandanes ne smemo čuditi, zakaj so se naši predniki tako branili krompirja? Kako bi naj dokazali kmetom, da krompir dobro rodi, če ga ni še nihče delil v tistem kraju? Teda: so bili kmetje še bolj starokopitni. Če je veljal krompir dolgo čelo, da je strupen, je tudi to razumljivo. Krompir v resnici vsebuje nekatere strupene snovi, alkaloidi, kakor vse solanaceje. Krompir spada v družino solanacej kakor n. pr. paradizniki, tobak, meladoni, melancani itd. Toda strupene snovi vsebuje zelena rastlina in njen zgornji sad. Latinsko, znanstveno ime krompirja se glasi Solanum tuberosum.

V začetku so ga gojili na botaničnih vrtovih

Kakor rečeno je bil krompir v začetku v Evropi botanična posebnost. Gojili so ga na botaničnih vrtovih. Pretekla so cela stoletja, preden se je krompir preselil v kmetijskih vrtov na polja. Najprej so ga začeli uživati v Španiji, odnosno na Nizozemskem, ki je bilo tedaj pod španjo. Nizozemci slove še dandanes kot najboljši pridelovalci krompirja. V Angliji so začeli vti krompir l. 1565, na Irskem l. 1584, v Italiji pa najbrž že prej, čeprav se tudi tu ni razširil tako kmalu kot kmetijska rastlina. V Nemčiji je prispel iz Italije. L. 1587 so ga gojili na botaničnem vrtu v Breslavi, naslednje leto pa tudi že na Dunaju. Za živč so ga začeli pridelovati v Avstriji šele l. 1600, vendar tudi šele na mihi govršinah. V Nemčiji se je krompir začel nekoliko bolj širiti šele v prvi polovici 18. stoletja. L. 1765 se pa krompir znan že po vsej Nemčiji. V Rusiji se je krompir razširil po dolgih naporih prizadevanjih šele l. 1844. To se pravi, da ga pred sto leti niso še poznali. Zanimalo vas bo, da tudi nemško ime krompirja »Kartoffel« ni izvirno. Izvira od italijanskega imena tarufoli.

Ogromen pridelek krompirja v Evropi

Dandanes pridelujejo evropske države ogromno krompirja v primeri s količino pridelka prejšnjega stoletja. Krompir je postal najpomembnejše živilo evropskega prebivalstva. To sprevidimo tudi po obdelani površini v posameznih državah. Za primer navajamo številke o pridelku krompirja v Italiji v letih 1929 in 1930. Tako so l. 1929 pridelali v Italiji na 352.890 ha zemlje skupaj 20.180.000 stotov ali povprečno 57,2 stota na hektar. L. 1930 so pa pridelali na 349.372 ha 19.451.930 stotov krompirja, povprečno 55,7 q na ha. Na gorskem odnosno hribovitem ozemlju je bilo zasajeno s krompirjem 195.482 ha površine, a grčevju 111.600 ha in na ravninah 42.272 ha. V Severni Italiji so krompir pridelovali: ca 129.460 ha zemlje, v južnih pokrajinah 154.750 in v Srednji Italiji 56.852 ha. Pazen tega so pridelovali krompir še na italijanskih otokih na površini 8310 ha. Največja je bila produkcija na hektar obreane zemlje v Lombardiji in sicer povprečno 113,5 q. Med vojno seveda pospešujejo še posebno pridelovanje krompirja, zlasti za prehrano ljudi. Pridelovanja krompirja so se lani oprijeli tudi meščani in marsikdo, ki še ni imel primernih izkušenj in ki tudi ni znal razlikovati med semenom. Letos bo obdelane najbrž najmanj toliko zemlje za krompir kakor lani. Pričakovati pa tudi smemo, da bo letina boljša kakor lani. Lanska letina je bila sorazmerno zelo slaba, kar je treba pripisovati hladni in deževni pomladi. Krompir namreč potrebuje za svoj razvoj neko določeno količino toplote in solčne svetlobe. Seveda pa potrebuje tudi primerno zemljo. Rast je kemičen proces. Za to proces so pa potrebni primerni pogoji — toplota, svetloba, vlažnost — in snovi, ki jih rastlina prejema iz zemlje. O vsem tem se ne moremo pogovariti hkrati, ko navajamo le nekatere splošne podatke o krompirju. Ob tej priliki naj omenimo le še, kaj nam pokaže kemična analiza o sestavi krompirja. Gomolji vsebuje 26% suhe substance, 2,1% beljakovin, 0,1% maščob, 1,1% pepela, 21,9% prosih dušičnih snovi in 0,8% surovih vlaken.

Krave rade poslušajo valčke

in dajejo več mleka, če jim prirejamo v staji koncerte

Švedski raziskovalci so dolgo proučevali krave, da bi pojasnili skrivnost njihove proizvodnje mleka. Te naloge so se lotili na kaj čuden način in po čudnih potih. Ugotovili so, da so krave muzikalne. In ne samo to, obenem so dognali čudno dejstvo, da je muzikalnost krav v neposredni zvezi z njihovim mlekom. Da bi utemeljili to zvezo, so ustanovili na švedskem nedavno oseben znanstveni zavod. V temnem sodelovanju z neko tvornico radijskih aparatov so namestili v nekatere kravjih stajah radijske aparate. Najprej so storili to za poskušnjo v eni staji, kjer je 15 krav. Del časa so sleherni dan točno izmerili količino namoženega mleka v tej staji. Potem so pa pred možo vsak dan navijali stiri ali pet ur radio, da so imele krave svoj koncert. Program je bil pa točno določen. Krave so poslušale klasično, lahko in plesno glasbo. Na zunaj se ni poznalo, da bi bile navdušene za njo, toda v resnici je prinesel poskus presenetljiv uspeh.

Pod vplivom glasbe se je povečala količina namoženega mleka pri vsaki kravi

Pijanci med živalmi

Živali v splošnem nimajo rade alkohola. So pa med njimi izjeme, zlasti če gre še za navado, o kateri pravi pregovor, da je železna srca. Kakor človek, se namreč tudi žival lahko sčasoma privadi uživanja alkoholnih pijač. Tako so imeli nekoč na Bavarskem konja, ki ga je njegov gospodar, prevoznik, naučil popiti vsak dan vrček piva, kakor je bil navajen tudi gospodar sam. Konj je bil tako navajen piti pivo, da je vedno ob določenem času že komaj čakal, kdaj pride gospodar s pivom. Nekaj podobnega so opazovali tudi na prašičih. V bližini je bila pivovarna in prašiči so se navdušeno valjali po kanalu, napeljanem z nje. In vsak večer so se težko držali na nogah, večkrat so pa tudi popadali. Bili so namreč vedno pijani. Po kanalu je otekalo iz tovarne neporabno pivo in prašiči so ga navdušeno srkali. V Rimu imajo starega izvoščka, ki še vedno

stoji s svojim kljusetom na glavnem kolodvoru Termini. Tuli ta konj je znan kot velik prijatelj alkoholnih pijač. Sleherni dan namreč dobi svoj liter vina.

Turčija se je osamcsvojila

Turčija odločno odklanja vsako misel, da bi se dala v Angliji in v Rusiji zaplesti v vojno. Pri tem se vedno bolj otreša prej močnega vpliva mednarodnega kapitala. Po prvi svetovni vojni je prišlo v Turčijo še mnogo inozemskega kapitala, vendar je pa zdaj njegova udeležba v turškem gospodarstvu samo še za polovico tako velika kakor pred 20 leti. Večinoma s francoskim in angleškim denarjem zgrajene železnice je Turčija podprala. Nacionalizacija prometnih sredstev je v zadnjih letih vedno bolj napredovala. Tudi

ves pomorski promet je prišel pod državno kontrolo. Podržavljene so bile tudi pristaniške naprave. Z angleškim, belgijskim in švedskim kapitalom ustanovljene telefonske družbe je prevzela država.

Turčija je pa nacionalizirala tudi veleindustrijo. Francoski vpliv na kovinsko industrijo je bil v zadnjih letih izločen. Rudniki in tvornice bakra, kromja in svinca so bile podržavljene. S tem je bil izločen tudi vpliv angleškega kapitala. Industrija železa in jekla v Karabükü, ustanovljena z angleškim kapitalom, se je vedno bolj otegovala angleškemu vplivu. 70 angleških tehnikov se je moralo umakniti turškim. Podržavljene so tudi vse elektrarne. Anglosaški kapital je udeležen samo še pri obeh podjetjih, ki prodajata mineralna olja, namreč pri Shellu in Standard Oil Company. Drugače je pa angleški vpliv v turškem gospodarstvu povsod na umiku.

Zadnji Piccolomini

Junaška smrti je umrl na bojišču italijanski letalski poročnik Piccolo Piccolomini. Piccolomini so znana in sloveča italijanska plemiška rodbina. Iz nje sta izšla dva moža, ki ju pozna tudi svetovna zgodovina. Prvi Enio Silvio de Piccolomini je kot papež Pij II. od leta 1458. do 1464. zelo agilno in uspešno posegal tudi na politično polje. Še bolj znano je pa ime cesarskega maršala Piccolomini Piera, vojvode Amalfia, ki je bil rojen 11. februarja 1595 v Firenzi.

Schiller je postavil v svojem »Wallensteinu« slavnemu nasprotniku cesarskega vrhovnega poveljnika v 30 letni vojni literarni spomenik. Piccolomini je sin Maks v Schillerjevem »Wallensteinu« je plod domišljije. Nasprotno je pa zapustil vojvoda nekakega tega imena, ki ga je doletel tudi za svojega dediča. Let-a je padel kot polkovnik nekega cesarskega kerarskega polka v bitki s Švedi 6. marca 1745 pri Jankau. Poročnik Piccolomini je bil zadnji potomec tega slavnega rodu.

Zakonska žena po teži

Čudni običaj se je ohranil v nekem zapadnoafriškem plemenu. Bodoče zakonske žene se cenijo tam po teži. Stari prodajajo svoje hčere in ceno se ravna po teži. Čim težje je dekle, tem več dobe starši za njo. Stvar častihlepa moških tega plemena je, da dobe za žene čim obilnejše neveste. Po teži se namreč ceni tudi ženino blagostanje. To afriško plemo pozna tudi pregovor, ki naj pove, kako bogat je ta ali oni mož. Pregovor pravi, ta si lahko privoščiti več kilogramov težko ženo.

Bolgarska opera v Nemčiji

Bolgarska državna opera odputuje v začetku maja na gostovanje v Nemčijo. Najbrž uprizorj: plesno pesnitev »Nestinarika«, prikazujočo stari bolgarski običaj ognjen ples plesoč plesalke. Inscenirala ga je baletna prvakinja Marija Dimova po načetu nemškega modernega plesa ter v smislu svojih učiteljic Mary Wiggmanove in Berthe Trömpis.

Nov način japonske pisave

Na Japonskem se že desetletja pripravljajo ali naj pišejo vodoravno ležeče črke. Odnosno znake do desne na levo ali od leve na desno. Končno je pa prosvetno ministrstvo odločilo v tej sporni zadevi. Ministrster se je odločil za pisanje od leve na desno. V kratkem bo izdana o tem tudi zakonska odločba. Vodoravna pisava pride v poštev v prvi vrsti za tisk na denarju, označbo postaj, za napisne table itd.

Razmah japonske filmske industrije

Zmagoviti pohod japonskih čet na otok je v jugovzhodnem Pacifiku je močno povečal povpraševanje po japonskih filmih v vsem vzhodnoazijskem prostoru. Posebno za japonske filmske tednike se navdušujejo od začetka vojne ljudje na Kitajskem, Siamu in Francoski Indokini. Tudi v krajih, zasledenih po japonski vojski, vlada veliko zanimanje za japonske filme in vse vojne tednike. Japonske vojaške oblasti izdatno podpirajo filmsko podjetje, ker smatrajo prikazovanje filmov za zelo važen pripomoček v pogledu informiranja prebivalstva o ciljih japonskega prodiranja. Japonska filmska družba v Tokiu je sklenila ustanoviti podružnice v 10 kitajskih mestih. Poleg tega pa še v Bangkok, Saigonu, Bataviji, Manili in Rangun. Podružnice bodo zalagale kinematografe v teh mestih z japonskimi filmi. Za razširjenje snemanja filmskih žurnalov je japonska filmska družba podvojila svoj kapital.

»Še več« je Roy pojasnil: »ravnateljstvo kazina se mi je dalo docela na voljo, ne da bi mi postavilo kak rok. A vendarle,« je nadaljeval, spominivši se navodila, naj prodaja po nekaj biserov vsakomur, kdor bi se zanimal zanje, »iz gole radovednosti vas vprašam, kakšno ceno bi mi ponudili za teh nekaj primerkov?«

Vstal je iz naslanjača, vzel en tok iz žepa in natresel iz njega pol tucata biserov.

Debeluhu je bilo ime Orest T. Vesper. Sigal je, stokal, skušal pripraviti Roya, da bi sam povedal ceno, otipaval bisere z rokami, ki so nalikovale tolišnim blazinam, ter vpraševal ob blizu in daleč, kje so nova najdišča biserov.

Roy je dajal le nedoločne odgovore. Pustil je moža, naj si misli kar hoče. Na koncu pa je storil takisto, kakor mu je bilo naročeno: prodal je.

Orest T. Vesper je odšel s šestimi biseri in Roy je stlačil v že tako prepolno listnico nov šop tisočakov.

»Ves denar, kar ga boste imeli ob koncu najinega posla v rokah, bo vaš,« mu je bil rekel Gouverne.

Toda zajetnost njegove listnice ni pripravljala Royu nikakega zadovoljstva. Saj ni vedel, ne kdaj ne kako bo tega »posla« konec. Pred seboj je videl samo čedalje neprijetnejše zapletitjaje.

Tisto popoldne se je odpravil v Nizzo in med večerjo telefoniral Lionelu Brookbyju iz hotela.

»Ali ne bi hoteli priti v mojo vilo na majhno otovriveno slavnost?« ga je vprašal.

»Imenitna misel, dečko stari! Kdaj pa?«

Zobozdravnik, ki ordinira ponoči

Neki praški zobozdravnik ordinira samo ponoči. Delati začne vsak večer ob sedmih in dela z dvournim presledkom do sedmih zjutraj. In izkazalo se je, da je zadel dobro. Ljudje namreč radi prihajajo v njegovo ordinacijo ponoči. V prvih večernih urah pridejo taki, ki so v svojih poklicih zadržani čez dan in se vračajo domov šele zvečer, pa tudi pacijentov, ki prihajajo ponoči, je mnogo. Vzrok bo najbrž v tem, ker je zobobol ponoči navadno hujši kakor čez dan. Marsikdo ponoči ne more zaradi hudega zobobola vzdržati v postelji in odhiti k zobozdravniku, da mu izdere zob. Ideja praškega zbiravnika je bila torej posrečena.

Rože za rožno olje

Malo je znano, da je potrebna za izdelovanje rožnega olja ogromna množina rož. Za en kilogram dragocenega rožnega olja se potrebuje 450 kg rož ali 1.800.000 cvetov. Največ rožnega olja pridobivajo v Bolgariji, kjer igra ta panoga narodnega gospodarstva važno vlogo. Bolgarija je glede pridobivanja rožnega olja prva država na svetu. Vsako leto gre v Bolgarijo za pridobivanje rožnega olja okrog 9 milijonov kg rož.

Na razstavi pri Obersnelu

Teta Špela izpod Krmaro v jutro k nam priklama: »Danes nesem svoj glavko k Obersnelu na razstavo.« S mo se tetki zasmeja in tako pomodrovali: »Špela, tam so same slike vse dovršene do pike, nočejo pa glave žive, ki ima že grive sive.« Nam odgovor tak je dala: »O razstavi bom pisala, brez glave ne morem iti, moram jo s seboj nositi.« In odšla je teta Špela, nasmejana in vesela, svinčnik in pero in glavno nesla je tja na razstavo, ko svoj obolos je dala, kar v pritičju je ostala. »To so slike vse veselo, to so naše hiše bele in vsa naša sončna trata, klasja žitnega bogata, sonce se iz neba smeje in vso našo zemljo greje. Z roso slike so umite, trate cvetne kot obrite, vse so lepe vse so naše, pesem mila čez nje jaše.« Palico je v roko dala in v nadstropje odštalala. »Ni mi žal, da sem zašla, sem duševne hrane našla. Oj, pozdravljen, naš Gaspari, in vesela vsa nevesta svojemu je fantu zvesta, Maksim naš, vesel je vedno včasih slika nam poredno, krst, pogreb, srce veselo dolgo bo življenje imelo, nageljni in rožmarini na mladost so to spomini. Naš Gaspari se postavi, pomodruje in nam pravi: »Glejte, da srce ne zvane, srce pravo je življenje, drugo daljno je zvonjenje.« Je Gugalnica v mladosti — petek veliki v starosti — marsikdo bi rad življenja to so slike, naša dela, te razstave sem vesela, so Koledniki, Ziljanke, vse preljuje naše znanke, kar Gaspari nam naslika, to nas vedno vabi, mika, dekle, okno z rožmarinom, ka udajam se spominom, ko sem bila dečka mlada, fantje sem imela rada, moje misli so veselo, gledam Zito in plevela, Pravlčice, kar Hinko riše, in ponosno se podpisje, malo tudi me skomina »daj bom tu kar obsejala, da mi duša bo vesela.« Palico na stran je dala in nad sabo modrovala: »Ni mi žal, da na razstavo sem prinesla svojo glavo. Vsi razstavo si ogledje in ceno to povejte: naj Gaspari bo, naj Smrekar, naj bo Šantel, naj Podrekar, je razstava dušna paša in obisk dolžnost je naša. Mara J. Tavčarjeva.

B. Perowne:

30

Dr. Torridon igra za vse

Roman

Z nejevoljo se je ozrl na polno listnico, v kateri se je bilo pridružilo prejšnjemu denarju še pet in trideset tisoč frankov, in na toke z biseri. Toda laže je bilo govoriti o orožju, kakor dobiti ga. Če bi kupil avtomatsko pištolo, bi moral orožar po predpisih poročati o tem policiji. To je pomenilo za Roya, da mora prositi policijo za dovoljenje — kar mu ni bilo po duši — ali pa se pripraviti, da pride orožnik k njemu na dom.

S tem vprašanjem si je še bil glavno, ko je začel v daljavi brnjeti avtomobila. Prisluhnil je, meneč, da je to njegov Buick, in pogledal skozi okno na mostovžu. Med pinijev, ki so v neredu raztreseni obrobili pot, je videl mrežna vrata na stečaj odprta; pred njimi je stal avtomobil. Bil je Renault turistovskega tipa; vozač se je obračal k nekemu, ki je sedel na zadnjem sedleži, in govoril z njim. Nato so zavore zaškrpale; avtomobil se je zablašal na soncu in zavlil v drevedo.

»Le kdo bi utegnil biti?« se je vprašal Roy.

Prižgal si je cigareto in z ravnodušnim obrazom, z rokami v žepih, krenil po stopnicah nizdol. Tuj mož, ki je bil prišel izza vogala, je došel pred te-

raso — avtomobili so se morali ustavljati ob strani vile — in se z naporom vzpel po stopnicah. Tisti mah, ko je novodošlec pritisnil na zvonilni gumb ob hišnih vratih, mu je Roy po veži krenil nasproti, rekoč:

»Dobro dan!«

Mož je bil debel in okrogel, oblečen z nekam prezavetno eleganco.

»Ali mi je čast govoriti z doktorjem Torridonom,« je vprašal v precej klavirni angleščini.

»Le noter,« je odvrnil mladi človek. »Doktor Torridon sem jaz. S čim vam morem ustreči?«

»S čim vam morem jaz ustreči, doktor?« je odgovoril mož in se klokotaje zasmejal, da je zadregelata vsa žolčasta gmota njegovega trebuha.

Šele po mnogem besedičenju je povedal svoj namen, ki ga je bil Roy že uganil. Bil je prvi izmed tistih mnogih, ki mu je bil Gouverne rekel, da bodo prišli kupovat bisere.

Nerodno sedeč v pletenem naslanjaču je sigal in pihal ter si z rutico brisal čelo.

»Mogoče je, kakopak, da sem nápak poučen,« je govoril mož, »a če imate res bisere naprodaj, dragi doktor, tedaj vam lahko zatrdim, da je jemanje naprejščin v kazinski kreditni pisarni s trgovskega vidika pogrešek. Hud trgovski pogrešek! To pomeni, dragi doktor,« je s širokim nasmeškom nadaljeval, »da vam je v resnici kazino posodil nekaj denarja in si pridržal bisere kot zastavek...«

»Prav tako je bilo!« je rekel Roy.

»Aha!« je mrdnil debeluh.